

Yaram əsr musiqi mədəniyyətinin keşiyində...

Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin 50 yaşı tamam olur. Yubileyə əlaqədar muzeyin direktoru, sənətinşünaslığı üzrə fəlsəfə doktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Alla Bayramova ilə görüşüb söhbətlaşdıq.

- *Alla xanım, təbrik edirik! Yubileyi necə qeyd edirsiniz?*
- Böyük uğurlarla. Yeni binada yeni ekspozisiya ilə.
- *Muzeyin yaranma tarixi haqqında nə deyə bilərsiniz?*

– Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin 13.03.1967-ci il tarixli 130 №-li sərəncamı ilə yaradılıb. O zaman AMMDM üçün İcraçı, Menjinski küç. –9 (hazırda H.Rzayeva Küçəsi) ünvanında yerləşən XVII əsr karvansarasında bir neçə otaq ayrılıb. Muzeyin yaradılması musiqiictimaiyyəti tərəfindən böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşılanıb. Görkəmli Azərbaycan bəstəkarı Tofiq Quliyev muzeyin yaradılmasını alqışlayaraq bir qədər sonra muzeyə hədiyyə etdiyi öz yaradıcılıqlıca həsr olunmuş broşürün xatirə yazısında qeyd edib: "Doğma Azərbaycanın musiqi mədəniyyəti muzeyinin yaranması nəinki son dərəcə əhəmiyyətli hadisədir, həm də bəstəkarlar üçün son dərəcə fəaldir: nəhayət, xalqımızın əsl musiqi tarixinin yaradılması üçün hissə-hissə material yığımını

həyata keçirən bir ocaq var. Mən, bizim evimiz olacaq doğma muzeyimizi ürəkdən alqışlayıram. T.Quliyev, 14.10.67".

Lakin təsəttürlə mənəşənən muzey olması üçün uzun illər lazım gəldi. O vaxtlar muzey Azərbaycan musiqi tarixi üzrə hissə-hissə material yığımını" həyata keçirən "ocaq" idi.

– *Ümumiyyətlə, muzey kolleksiyaları nədən başlamışdır?*

– Muzeylər müxtəlif cür təşkil edilir. Bəziləri, amerikalılarda olduğu kimi, məsələn, Milli Musiqi Muzeyi bütün ömrünü musiqi alətlərinin toplanmasına həsr etmiş adamın çoxsaylı şəxsi kolleksiyası əsasında yaradılıb. Ona görə də muzey Nyu-York və ya Vaşinqtonda deyil, kolleksiyaçıının yaşadığı Cənubi Dakota ştatının Vermilyon şəhərində yerləşir. Bizim muzey kolleksiyası əsasında yaranmışdır. İlk materiallar 1967-ci ildən sonundadır daxil olub.

– *Hansı eksponatdan?*

– Bu, musiqi aləti deyil. XX əsrin 20-ci illərində bəstəkar Müslüm Maqomayevin radioda çıxış etmək üçün Məmməd Tağı Bağirova yazdığı davət məktubudur. Ardınca digər arxiv sənədlər – opera müğənnisi Fatma Muxtarovanın, rejissor İsmayıl Hidayətzadənin, Aşiq Teymur Hüseynovun və başqalarının arxivləri daxil olub. Bura

musiqi mədəniyyəti xadimlərinin avtoqrafları, məktubları, sənədləri, foto-ları, not əlyazmaları və nəşrləri, musiqiyə dair kitabları, şəxsi əşyaları və kitabxanaları, Azərbaycan musiqisi qram-fonları, təsviri sənət nümunələri və albatta, musiqi alətləri daxil idi. Əhməd Bakıxanovun ailəsi tərəfindən muzeyə onun 23 sayda Azərbaycan xalq musiqi alətləri kolleksiyası verilmişdir. Və bu alətlər musiqi alətləri fondunun və ilk muzey ekspozisiyasının əsasını təşkil edib.

Muzeyin 50 illik fəaliyyəti ərzində 56 mindən artıq material toplanmışdır.

Amma cəmi 281 ədəd musiqi aləti qorunub saxlanılır – 209-u Azərbaycan, 72-si qeyri-Azərbaycan ələtidir. Bundan əlavə, 12 ədəd nədir musiqi qutusunu mühafizə olunur. Keçmişlikli Məhəmməd, Xan Şuşinskiyin qavalları, Şirin Axundovun, Qurban Primovun, Məmmədəğa Muradovun, Bahram Mansurovun, Həbib Bayramovun, Səid Rüstəmovun, Qasim Qasimovun, Kamil Əhmədovun, Ramiz Quliyevin, Valid Fərzəliyevin tarları,

Ekspozisiya zali

Mədəniyyət və Turizm nazirinin müavini Səvidə Məmmədaliyeva muzeyin qonağıdır

Aşiq Hüseyn Səraçlının, Aşiq Xanlının, Pənah Qurbanovun, Rəhilə Həsənovanın sazları, Qilman Salahovın kamançası və s. saxlanılır.

Muzeydə 800-dən çox şəxsi arxiv var. Azərbaycan bəstəkarlarından Soltan Hacıbəyovun, Cüvəd Hacıyev, Qara Qarayevin, Niyazinin, Fikrət Əmirovun, Zakir Bağirovun, Əsraf Abbasovun, Hacı Xanməmmədovun, Tofiq Quliyevin, Süleyman Əlşəgərovun, Şəfiqə Axundovanın, Oqtay Zulfüqarovun, Xayyam Mirzəzadənin və başqa mədəniyyət xadimlərinin arxiv materiallarıdır. Muzeydə həmçinin ilk azərbaycanlı qadın balerina Qamər Almaszadənin, musiqişünası Elmira Abbasovanın arxivləridir.

Zəngin arxiv materialları Azərbaycan musiqi tarixinin daha da dərinlən öyrənilməsinə və araşdırılmasına imkan yaradır.

Muzeyin yubileyinə həsr edilmiş tədbirdə ilk dəfə Qara Qarayevin Əmir Xayyam rübəllərinə yazdığı altı romansı təqdim olub. Birinci dəfə deyil ki, muzey rəhbərliyi müxtəlif səbəblərdən ölkəmizdə kənarında saxlanılan əfsanəvi həmyerlilərimizə məxsus nadir sənədləri vətənimizə qaytarır: Sankt-Peterburq arxivindən Üzeyir Hacıbəyovun sənədlərini (doğum haqqında şahadətnaməsi, bayıqlıni təqdim edən şahadətnamə, Zaqafqaziya Pedaqoji Seminariyasına bitməsi haqqında şahadətnamə, 25 noyabr 1913-cü ildə Sankt-Peterburq Konservatoriyasında kompozisiya naziriyasının öyrənilməsi üçün qəbul arizəsi, Sankt-Peterburq Konservatoriyasında orqanda ifa etməyi öyrənmək üçün qəbul arizəsi, pasport kitabçasının surətləri), Qara Qarayevin Moskva və Sankt-Peterburq teatrlarında səhnəyə gəlməsi sənədləri, bəstəkar üçün yazdığı musiqini biza qaytarmışdır, bunu da uzun illərdən sonra onun həmyerliləri ilk dəfə tanıdıqlar.

Biz Alla xanımın xidməti otağında söhbət edirik, burada vaxtaşırı telefon zəng çalır, bu və ya digər muzey məsələlərinin hallı etmək üçün əmri gözləyib gəlinib-çıxılır. "İstəhsalat" məsələləri yazmaq olardı, lakin muzey üçün bir az zərərliyədir. Birincisi, ona görə ki "muzey" və "istəhsalat" anlayışı bir-birinə uyğunlaşmır, ikincisi, muzeydəki atmosfer adət istehsalata həç də bənzəmir.

Mən sizdən hər ayın birincisi çərşənbəsində Niyazinin mənzil-muzeyində keçiriləndi tədbirlərin birində Niyazinin avvalar həç kima məlum olmayan fortepiano əsərlərinin ilk dəfə səslənməsi haqqında eşitmişdim. Bas Qara Qarayevin romans-

larını qaytarmama necə nail ol-
dunuz?

– Sadəcə, Rusiya Dövlət Ədəbiyyat və İncəsənət Arxivində Qara Qarayevin arxivinin saxlandığını bilərək Moskvağa onlarla işləmək üçün getmişdim və digər sənədlə yanaşı, bu romanları da aşkar etdim. Sürətlərin qırxımdı (aslını alda etmək, əlbəttə, mümkün deyildi) və onların əla premyer- yarı buda bəstəkarın vatanında sentyabrın 22-də reallaşdı. İlk ifası Azərbaycanın Əməkdar artisti İnarə Babayeva idi, onu professor Leyla Məmmədaliyeva müşayiət edirdi. 1944-cü ildə bu əsəri yazan- da bəstəkarın cəmi 26 yaş vardı.

– **Ubiqley yığıncağında qeyd edildi ki, muzeyin yaranma günü yalnız bir gün deyil, uzun müddət ərzində müxtəlif tədbirlər qeyd ediləcəkdir. Musiqi havaskarlarını nə gözləyir?**

– Muzey Markazındakı daimi ekspozisiyamızda növbəti zalları açılışın nəzərdə tutmuşuq. Həmçinin muzeyin filiallarında tədbirlər təşkil olunacaqdır. Bir sözlə, həm quruluş, həm də mövzu cəhətdən bir çox tədbirlərimiz – mühazirlər, musiqi gecələri, sargılar planlaşdırılır.

– **Uşaqlar üçün tədbirlər də nəzərdə tutulub?**

– Bəli, bir ətq tədbirlər keçirmişik və uşaqlar məlumat formasının təqdim olunmasını məmnuniyyətlə qəbul edirlər, məsələn, maarifləndirmə məqsədilə Azərbaycan və dünya musiqisinə nəzər olunmuş, fikrimizə, o qədər də çətin olmayan krossvordlar hazırlamışıq.

– **Hadiyyə edilmiş kolleksiyaya harada nümayiş olunurdu?**

– Uzun müddət ovaqki muzeyimizin əldə etdiyi ekspozitarları nümayişinə yer yox idi. Ekspozitlər bağlı qapılar arxasında saxlanılırdı.

1987-ci ildən muzeyin filialı yaranmağa başladı: Əhməd Bakıxanov evində xalq çalğı alətləri daimi sargısı, Vaqif Mustafazadənin ev-muzeyi (1994), Niyazinin mənzil-muzeyi (1994). Lakin muzeyin bütün geniş profiline cavab verən əsas, tam muzey ekspozisiyası hələ də yox idi. Bir dəfə bizim kəvənsaraya Bakı şəhəri İrak Həkimiyatının başpisi başlı ikinci mərtəbədə muzeyin yerləşdiyini eşidəndə çox təəccüblənmişdik. Mən sənətlərimizi nümayiş etdirməyə yerimizin olmaması haqqında şikayət etdim və şəhərin markazında, Rəşid Behbudov küçəsində bu məqsəd üçün teatr emalatxanasının ön- lüdiçəsinə bəhərdim. Ora Rus Dövlət Teatrının dekorasiya səxləri idi. Məntiqcə, şahinlər oraqi küçəsi emalatxanasından çox, muzey üçün münasibdir. Beləliklə, biz yeni binaya köçməyə nail olduq. Orada daimi ekspozisiya yaradıldı və 1996–2015-ci illər ərzində fəaliyyət göstərdi. Həmin məkan nainki fondları zənginləşdirməyə, həm də genişnişməyi müxtəlif tədbirlərin keçirilməsinə imkan verdi. Lakin

Mükafatlandırma zamanı

yavaş-yavaş muzey böyüdü və artıq bu yer də biza kifayət etmədi. Onda biz mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayeva müraicət ünvanladıldıq. Onun köməyi sayəsində artıq iki ildir Muzey Markazında (Nəftçilər pr.-49) yerləşirik və buna çox sağdıq. Yeni evdə ubiqley qeyd etmək xoşdur. Fərdsən istifadə edərek bütün kollektivimiz əhdindən canab nazira bir daha minnətdarlığımı bildirirəm.

– **Axi bir müddət sonra bu yer də fondların artması səbəbindən kifayət etməyə bilər. Muzey çox fəal işləyir...**

– Gəlin qabaqcadan danışmaşuq. Har şey ola bilər. Axi vəzifəməz və məqsədimiz eyindir! Toplaşmaq, zənginləşdirmək, təbliğ etmək, nümayiş etdirmək və s. Çünki musiqi – xalqın ruhu. Fikrimcə, musiqi incəsənətin ən vacib sahəsidir, o, milli xüsusiyyətləri dünyaya daha dərindən və dəqiq nümayiş etdirir.

Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi kolleksiyalarını tədqiq və təbliğ etmək məqsədilə elmi iş aparır, bəstəkarların naməlum əsərlərini aşkar edərk aradırdır. Bunun natəcaləri müxtəlif nəşrlərdə öz əksini tapır: Azərbaycan, rus və ingilis dillərində – “Azərbaycan musiqi mədəniyyəti simalardadır”; Macnün Kərimov. “Azərbaycan musiqi alətləri”; “Gədnilər Azərbaycan musiqi həyatında”; Uzeyir Hacıbəyli. “Ləzi rəqsi” xalq çalğı alətləri ansambli üçün; “Niyazinin piano üçün pьesləri”; Azərbaycan bəstəkarlarının piano üçün əsərləri”; Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə “Qara Qarayev. Həyat və yaradıcılığı Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin materiallarındadır” (elmi redaktor – muzeyin direktoru Alla Bayramova); A.Bayramova. “Поэмы Низами Гянджеви в контексте взаимопонимания искусств”.

YUNESKO-nun dəstəyi ilə “Keçmişin unudulmuş səsləri” diski; “Jazz-Mugham Bridges” “American Voices” diski; “Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin tapıntıları” kompakt diski.

Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi Heydər Əliyev Fondunun layihələrində iştirak edir: “Azərbaycan müğəmləri” layihəsi çərçivəsində “Qarabağ xanəndləri” musiqi albomu; “Bərif Mстафазаде. Предыстория, история, низь, творчество” kitabı;

Azərbaycan musiqi alətləri açıqca dəstələri.

– **Bilirsiniz, mən bu yaxınlarda sizin Moskvadakı Baxrusiz muzeyində çalışan hamkərimizlə söhbət etmişəm və onun bizim Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi haqqında bu qədər çox bilmasını məni xeyli təəccübləndirdi. O sizifə rəhbərli “öz işinin fanatı” adlandırır. Muzeyin və şəxsin sizin bu qədər gəniş əlaqələrinə var?**

– Sizin qeyd etdiyiniz “əlaqələr” haqiqətən vardır. Muzey işi ilə məşğul olan bir çox insanlarla peşakar əlaqələr saxlayırıq. Müxtəlif ölkələrdəki hamkərimlərimizin fəaliyyəti maraqlıdır, onların işləri ilə, nailiyyətləri ilə maraqlanıq, onlar da bizimlə maraqlanırlar. Mənim üvanımına soyulan xoş sözlərə görə qeyd etməliyim ki, öz “fanatizmini” sadəcə peşakar həvəslə əlaqələndirirəm. Rəhbər kimi etməli olduğumu edirəm. Muzeyin bütün aməkdaşları, mənim hamkərimlərim də bu cür işləyirlər.

Muzeyin direktoru Alla Bayramova təvəzükə adadılır. O, muzey işində əldə etdiyi nailiyyətlərdən danışmağa

meylli deyil. Bir neçə dil bilməsi, muzey işinin vürğunu olması, milli musiqi mədəniyyətinin şərəflənməsinə, onun ölkəmizdən kənarında təbliğinə istiqamətlanmış tam və şəxsi vətənpərvərliyi və peşakar xanına xüsusi hörmət hissi ayadır. Əcnəbi hamkərimlərin onun haqqında, hər şeydən əvvəl öz fəaliyyəti ilə dünyaya yalnız humanist idealları deyil, həm də müasir Azərbaycan haqqında müsbət təassürlərini yaranmasına kömək edən bir insan kimi hörmət və heyranlıq dola söhbətlərinin şahidi olmuşam. Bu da öz növbəsində insanların bizi yaxından tanımasına imkan yaradır. Həmçinin digər mənbələrdən öyrəndim ki, Alla xanım Beynəlxalq Muzeylər Sürəsinin (ICOM) və iki beynəlxalq komitənin idarə heyətinin üzvüdür.

– 2013-cü ildə Oksfordda öz iştirakım olmadan məni Musiqi Alətləri Muzeyləri və Kolleksiyaçı Beynəlxalq Komitəsinin (CIMCIM) idarə heyətinə üzv seçiblər. Artıq ikinci müddətdir ki, bu komitənin idarə heyətini təvəzüm. Həmçinin Ədəbiyyatçıların və Bəstəkarların Muzeyləri Beynəlxalq Komitəsinin (ICIM) idarə Heyətində də üzv seçilmişəm. Biz həm də Musiqi Muzeyləri və Kolleksiyaçıları Assosiasiyasının həmtəsisçisiyiq. Assosiasiyaya hamkərimiz. Ümmürüsü Musiqi Muzeyləri Birliyiynin baş direktoru Mixail Brızaqalov rəhbərlik edir.

– **Əməkdaşlarınızdan eşitdiyimə görə, ubiqleylə əlaqədar muzeyin invanına xeyli sayda təbriklər daxil olmuş. Doğrudumuz müzeyinizin fəaliyyəti dünyəda bu qədər məşhurdur?**

– Bu sizə təəccübləndirir? Həzrdə fəal inteqrasiya prosesi gedir: bu dünyəyə öz mədəni sənətlərimizlə daxil oluruq... Budur, həm Azərbaycan, həm də xarici ölkələrdən çoxsaylı təbriklər almışıq. ICOM Azərbaycan Milli Komitəsinin sədri Sırım Malikova, TÜRKSOY-un baş katibi D.Kəsevin, Musiqi Muzeyləri və Kolleksiyaçı Assosiasiyası Beynəlxalq Komitəsinin prezidenti cənab M.A. Brızaqalov, Musiqi Alətləri Muzeyləri və Kolleksiyaçı Beynəlxalq Komitəsinin (CIMCIM) prezidenti cənab Qəbnirə Rossi. Romyon, Ədəbiyyatçıları və Bəstəkarların Muzeyləri Beynəlxalq Komitəsinin prezidenti O.Alekseyeva, Arqentinanın paytaxtı Buenos-Ayres şəhərindəki Lətın Amerikasın İncəsənət Muzeyinin direktoru cənab Xorxe Komett, Moskvə Dövlət Konservatoriyasının rektoru, professor A.S.Sokolov, Təmböv vilayəti “İvanovka” S.V.Rəminovun muzey-malikanəsinin

Ekspozitlər

direktoru A.I.Yermakov, Rusiya Federasiyası A.A.Baxrusiz adına Dövlət Markazi Teatr Muzeyinin direktoru D.V.Rodionov və başqaları biza təbriklər ünvanlayırlar.

Ubıqleylə əlaqədar təbriklərlə yanaşı, muzeyə hədiyyələr də təqdim olunub. Azərbaycanın Xalq rəssamı Arif Hüseynov muzeyə “Uzeyir Hacıbəylinin musiqi dünyası” rəsm əsərini, türki vətəndaş Selçuq Akat 2 add cümüş türki daimi musiqi aləti hədiyyə edib.

Biz muzey aməkdaşları daim dölətin diqqət və qayğısını hiss edirik. Muzeyin fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilən möhtəram prezidentimiz cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə muzey aməkdaşları mükafatlandırılır. Buna görə də dölət başpısına öz dərminə minnətdarlığımı bildiririk. ✦

Valentina Reznikova